

КОРДОЦЕНТРИЗМ У ПОЕМІ-КАЗЦІ ІВАНА ФРАНКА

«ЛИС МИКИТА»

Уляна СВЕРЕДЮК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української фольклористики імені академіка Філарета Колесси,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: n3m0_f15h@ukr.net*

Статтю присвячено українській філософії кордоцентризму, яку доктор філософії Іван Франко втілює в образі Лиса Микити, та філософії вічно неситого ока як неситого шлунка в образі Вовка Неситого. Дванадцять пісень відображають закони світла в кулястому оці, за аналогією пригод Аліси у професора математики Льюїса Керрола, або закони класики, які в наш час продовжили наші сучасники – львів'яни професор Андрій Содомора й академік Андрій Бокотей. Відображення такого підходу здійснюється у проекті НООСФЕРА.

Відповідно до наукової методології автора проекту львівського фольклориста професора Ярослава Гарасима, характеристика методологічних пошуків українських фольклористів ХІХ–ХХ століть на чолі з професійним філософом Іваном Франком враховує історіографічний досвід попередників та залучення інших праць, присвячених історії української фольклористики. У цій статті досліджено паралелі між силами в казці та в науці. Акцент зроблено на візуалізації граничних станів як межі між добром і злом із позицій кордоцентризму та неситого ока.

На відміну від наук, завдання яких передбачати майбутнє викривлених просторів, що є ілюзією зору, доповненою реальністю AR (з англ. – augmented reality) або VR – віртуальною реальністю, фольклор забезпечує повноцінне життя людини в таких просторах і зв'язок між минулим та майбутнім, оскільки «проходить» і фільтрується через сенсорні системи (зір, слух, нюх і дотик) кожної людини, спільноти в реальному часі буття як людини, так і спільноти (довкілля).

Такий тримірний підхід свідчить про поновлення втраченого попередніми поколіннями розуміння самої суті філософії споглядання, головним завданням якої був вічний пошук «золотої середини» – гармонії між людиною, її світом і його оточенням.

Універсальність мір ока полягає в тому, що, за Франковим тлумаченням, закони утворення зображення в оці однакові як для звірів, так і для хрещених

людей. Саме з цієї причини історія казки пов'язана не так із поширенням християнства в Європі, як із відходом від язичницької віри в стереотипи за принципом «что вижу, о том и пою» або «коли ще звірі говорили» і наближенням до віри в Людину, Сина Божого з центром у серці кожного людського створіння, незалежно від віку і статусу.

Ключові слова: філософія споглядання, кордоцентризм, несите око, скло, викривлений простір, світло, калокагатія, добропрекрасне, ноосфера, Андрій Содомора, Андрій Бокотей, Лис Микита, Вовк Неситий, живе слово, коло, колесо, вектор, корінь, траєкторія, шлях, міри ока, фольклор, Ярослав Гарасим.

Частина I

Я ж держу все по-старому філософію таку...

Старші господарі
очима знавців
оглядають колесо,
придивляються, чи добре стягнув обруч дзвони,
чи ввійшла на своє місце кожда спиця,
чи міцно стоїть маточина;
сей та той підійме
здоровецькою рукою колесо вгору,
пустить його легко до землі
і прислухається до його стуку.
– Колесо, як дзвін, –
повторяє один за одним.
Найвища похвала
ковалеві.

«У кузні». Франко Іван, син коваля Якова з Нагуєвич [10]

Людина є цілою та неподільною, і лише за допомогою спотворення простору у вигляді прозорого скла окулярів, телескопів та мікроскопів можна змінювати межі сфери діяльності людини. Скло, як і криця в кузні, народжується в розпеченій вогняній печі-гуті. Замість колеса достатньо взяти скляну кулю або лінзу і з її допомогою дістатися найдальшої зірки на небі й перетворити її у СЛОВО-ТЕРМІН-ГРАНИЦЮ. На відміну від наук, завдання яких передбачати майбутнє викривлених просторів, що є ілюзією зору,

доповненою реальністю *AR* (з англ. – *augmented reality*) або *VR* – віртуальною реальністю, фольклор забезпечує повноцінне життя людини в таких просторах і зв'язок між минулим та майбутнім, оскільки «проходить» і фільтрується через сенсорні системи (зір, слух, нюх і дотик) кожної людини спільноти в реальному часі буття як людини, так і спільноти (довкілля). Відповідно до наукових підходів автора проекту *НООСФЕРА* львівського фольклориста, професора Ярослава Гарасима, на сьогодні характеристика методологічних пошуків українських фольклористів XIX–XX століть на чолі з професійним філософом Іваном Франком відбувається «з урахуванням історіографічного досвіду попередників та зі залученням інших праць, присвячених історії української фольклористики» [1, с. 8]. Тут завжди домінантою є принцип калокагатії – грецькою «добропрекрасного», коли прекрасне в оці поєднується з добром у серці. Такий механізм української нейролінгвістики, яка продовжує променитися світлом і теплом від усіх живих українських світил сучасності.

Так, 2017 рік ювілейної *НООСФЕРИ* вісімдесятирічного Андрія Содомори, поета, письменника і найповажнішого серед сучасників-перекладачів з класичних мов, перейшов у 2018 рік *НООСФЕРИ* Андрія Бокотея, львівського академіка мистецтв, який також у рік свого вісімдесятиріччя запропонував світові дещо більше, ніж просто ідеально кришталево прозорі лінзи для окулярів. Усе своє життя незрадливо сповідуючи філософію нашого українського Чумацького Шляху, Солі Землі як способу пам'яті плинного скла з жару вогненної гуті, – перед наші очі академік власними руками виставив усе ті ж гутні колеса з направляючою прямою, вектором, і постаті пророків, втілені в застиглому художньому склі. Не перериваючи традицій священничої родини, іменував їх: «Викрадення Європи», «Тайна Вечеря», «Мойсей водив людей пустелею», «Рівновага», «Забава», «Дійство», «Колісниця», «Метаморфози», «Українське бароко», «Народження матерії» та ін.

«Українську філософію часто називають кордоцентричною, тому філософія серця є візитівкою вітчизняного способу мислення» [2, с. 4–5]. Особливістю серця є те, що воно доносить кров як до клітин мозку, так і до кожної пучки пальців, що змінюють світ довкола людини, та в самій людині через уста і діафрагми (у тім числі через зіниці очей), а коронарні судини постачають і саме серце. Найделікатніша ділянка – шия з'єднує голову-центр-вмістилище розуму з торсом-периферією і забезпечує повороти на фіксованому тілі. У шії не тільки формується звук, голос (голосові зв'язки), але й проходять сонні артерії, травний тракт. Життя і смерть у часи І. Франка зівставлялися зі сном як з інерціальною системою відліку. У такий спосіб саме людські очі вважали світильником як для інших людей, так і для власного тіла кожної живої істоти. Звучання ж кожного слова і в наші часи має найбільшу вагомість, бо позначає енергетику (потенціальну і кінетичну енергії), джерело живлення, яке приводить у рух кожен стан торсу, фіксованого земним тяжінням. Живе Слово, наче весна після зимового сну, наповнює життям кожну жилку, навіть найменшої живої істоти або рослини. Так і кожне світло стає вогнем життя, енергією, якою під назвою «Просвіта» запалили серця українства 150 років тому.

В нас підмога лиш одна єсть –
Се розумна голова.
Нею треба нам крутити,
Ум, мов бритву, наострити,
Все обдумать в один миг,
Іншим сіті наставляти,
Але добре пильнувати,
Щоб самим не впасти в них! [4, с. 103].

Щойно тепер, більше ніж через сто років, можемо констатувати відродження МІР ОКА в науці: «Ся віршована казка, яку ви, дорогі браття,

певно вже читали, над котрою дехто, може, тільки сміявся, а дехто, може, й глибше задумався, МІРКУЮЧИ, що у нас, між хрещеними людьми не одно таке діється, про яке тут у казці розказано, – се не моя видумка, а має свою історію». [«Хто такий «Лис Микита» і звідки він родом?» (Слово Автора до 2-го видання)] [4, с. 3]. Критерієм офіційного відродження мір ока доцільно вважати факт поновлення в українській науці звання Доктор філософії ('Ph. D... – з лат. Philosophiæ doctor...), науковий ступінь, поширений у більшості країн світу, який в Україні запровадили з липня 2016 року замість наукового ступеня «кандидат наук» [9].

Неспроста одразу ж у першому реченні наш львівський філософ Іван Франко виокремив три різні підходи до віршованої казки відповідно до мірок ока: 1 – стереотипний: у тих, хто тільки посміється, відштовхнеться, щоб далі йти своєю дорогою (антипатичний поступ); 2 – стереоскопічний: у тих, хто заглибиться у міркування, зіллється й пірне в глибину (симпатичний поступ) і 3 – науковий (шлях емпатії): у тих, хто підійде до казки не як до вигадки чоловіка-оповідача-Івана Франка, а як до наукового матеріалу дослідника історії, доктора філософії, українця, християнина Франка Івана, сина коваля Якова. Такий тримірний підхід свідчить про поновлення втраченого попередніми поколіннями розуміння самої суті філософії споглядання, головним завданням якої був вічний пошук «золотої середини» – гармонії між людиною, її світом і його оточенням.

Універсальність мір ока полягає в тому, що, за Франковим тлумаченням, закони утворення зображення в оці однакові як для звірів, так і для хрещених людей. Саме з цієї причини історія казки пов'язана не так із поширенням християнства в Європі, як із відходом від язичницької віри в стереотипи за принципом «что вижу, о том и пою» або «коли ще звірі говорили» і наближенням до віри в Людину, Сина Божого з центром у серці кожного людського створіння, незалежно від віку і статусу. Казку «Лис Микита» варто

розглядати крізь призму «лисиці брешуть на черленії щити» [7], де під «лисицями» мається на увазі язичницька половецька армія, яка на шапках носила лисячі хвости й, рухаючись зі Сходу в християнську Європу, застрягла на сучасній території України на «черлених щитах» звичаєвого права українців. В основі його завжди перебувала філософія серця як аналог грецької філософії споглядання. А сам символ «черлених щитів» є матеріалізацією одночасного преКРАСНОГО й ДОБРОГО – калокагатії в межах ТЕРИ+ТОРІЇ панування української мови, українського звичаю.

Енергетика Франкового слова вражає. Нейролінгвістика пролягає від серця до серця або від кореня до кореня: ведмідь – БУРМило (той, що БУРМоче), кіт – МУРЛика (той, що МУРЛИкає), борсук – Бабай (той, що дітей лякає), цуцик – Гектор (герой грецьких міфів), нарешті вовк – НЕСИТИЙ (той, у кого завжди несите око й неситий шлунок). І на противагу їм усім християнський лис – Микита (грецькою НІКІТА, «Переможець»), який вміє обмежувати світ словом, а отже, вміє створювати нові недегенеративні форми життя (ін-формації як внутрішні живі форми в тім числі). Цар, на відміну від східної парадигми, походить не з Іванушки-Дурачка, а зі символів сили у світі простору й часу – це Лев-ЦАР ЗВІРІВ, обов'язково поруч із ЦАРИЦЕЮ-Левицею в місті Лева – Львові, де й написав Франко цю поетичну казку. Так коло з дванадцяти пісень замикається на нас з вами: на тих, хто живе чи бодай краєм ока бачив княже місто Львів. Отже, кожен із нас завжди буде причетним до перемоги «золотої середини», перемоги філософії кордоцентризму над неситим оком, над язичницькою вірою. Не відношення частини до частини (голодного шлунка до голодного ока), а відношення цілого до цілого через ДОМОВЛЕНОСТІ між Левом і Лисом, Лисом і його прихильниками, що замикають коло його оберненої перспективи (дружина, діти, фельдшериця-удовиця-Малпа Фрузя та її сімейство, яке формує (стриже) Лисову шубку-Одежду-Надежду як надію на перемогу). Це перемога законів світла, де все має

своє ім'я, над пільмою, яка іменує все за своїм уподобанням, відповідно до апетитів власних страхів, снів, забобонів і примх; перемога Живого Слова, сили його однозначності й одномірності, як царської печатки у світі справедливості й безстрашного поступу вперед без повороту у віртуальне минуле забуття, бо українцям не властиві пасивні стани навіть у ДО+ПОВНЕНІЙ РЕАЛЬНОСТІ на відміну від росіян, які навіть ДІЙСНУ РЕАЛЬНІСТЬ переводять у ВІРТУАЛЬНУ (так звану ВООБРАЖАЕМУЮ геометрию Лобачевського), де завжди світ сходиться клином.

Тут кінчиться наша казка.

Всім, хто слухати був ласка,

Дай же, Боже, много літ!

Най і наш весь сум пропаде!

А тим, хто нам коїть зради,

Хай зійдеться клином світ! [4, с. 154].

Ідеться про УНІВЕРСАЛЬНІ ЗАКОНИ ФІЛОСОФІЇ СПОГЛЯДАННЯ, міри ока як закони гармонічних коливань, які є основою життя на Земній кулі: не А-гресії, а ПРО-гресії, ПРО-зорості, кришталево чистого, ясного і світлого зору кожного живого створіння в оточенні СВІТУ-СВІТЛА. Якщо читачі «Лиса Микити», незалежно від віку, спроможні побачити аналогії почутого-прочитаного в реальному житті, вони стають власниками однієї з найдосконаліших ІТ-програм своєї свідомості за весь час історії людства – це програмування світогляду за законами класики. Доцільно зауважити, що мова про закони в християнському суспільстві, тому зрозумілими вони будуть тільки тим, хто має досвід життя «між хрещеними людьми». А оскільки тогочасна університетська освіта й освіта в Україні були прямими спадкоємицями християнського вчення, досить тільки зрентися тривалих радянських наукових догм, щоб побачити в звичайній казці справжню наукову філософію від справжнього філософа у словах, які перевершують філософські термінологічні

лексикони багатьох іменитих європейських науковців, бо форма казки доступна навіть для розуміння малих дітей.

«Вовка ноги годують», а коли згадують про лиса, на перший план виступає його хитрість. Радянська пропаганда зафіксувала хитрість у просторі негативу. Натомість, коли постає питання самозбереження, хитрість аж ніяк не може бути негативом, бо вона не передбачає постійної фіксації на агресії, а є якраз її ілюзією.

На титульній ілюстрації до Франкового «Лиса Микити», автором якої є Едвард Теодорович Козак, хитрість лиса виявляється у примруженому оці. Аналогічно, коли мисливець бере ціль на мушку рушниці, він також примружує одне око, щоб зафіксуватися цілковито на своїй цілі, а не на довкіллі, щоб утворити з нею спільну інерціальну систему, в якій ціль оптично вже стала власністю і частиною самого мисливця без найменшої здогадки про це в умі обраної жертви. Для незалежного спостерігача мисливець опиняється в гіперболічному вимірі, тоді як жертва – у параболічній залежності або в межах дії законів сферичної геометрії, як калорії молекулярної кухні віртуального обіду для мисливців. Лис Едварда Козака, підморгуючи в такий спосіб, запрошує нас, читачів, долучитися до особливої міри, властивої всьому живому на Землі, – до кордоцентризму як симбіозу. Якщо Аліса англійського математика Льюїса Керрола потрапила в пряму кролячу нору, що проходить через центр Землі, то Лис Микита запрошує нас у свій «замок» із багатьма ходами й виходами, в тому числі й у незакриті на ніч через людську недбалість лазівки в людські курники, спіжарні, криниці.

На відміну від фіксованого на неситості ока Вовка, Лис Микита завжди бачить межі й границі допустимого, границі, за якими потрібно розраховуватися власною кров'ю. Це основний закон світла, закон філософії споглядання, коли пряма перспектива переходить в обернену, а мисливець за куркою сам опиняється на прицілі людського ока, господаря курника. Отож, коли вовк

володіє тільки часом як швидкістю своїх лап, то лису підвладні як час, так і простір, у якому живе він сам зі СВОЮ лисячою ріднею у СВОЇХ Лисовичах, а ніч поширює його панування і на людські криївки-курники недобросовісних газдів. Коли поміж російськомовних мисливців заходить розмова про «матерого волка», йдеться про особливо досвідченого (зрілого) вовка, який не боїться перескочити загороджені межі, позначені червоними прапорцями. Слова «зрілий», «хитрий», «спритний», «досвідчений» сягають спільного кореня в старогрецькій мові. Для нас, українців, звичними є вислови: «отримати матуру в гімназії» або «атестат зрілості в радянській школі», що теж означає входження у дорослість, відповідний рівень О-СВІТИ, коли дозволено самовільно виходити за межі визначених сфер наук.

Спочатку були слова-терміни-границі, далі було життя з цими словами, і знайшовся професійний філософ-славіст, який поставив ці слова в межі казки, що ніяк не заперечує наукової філософської термінології, оскільки саме слово «термін» означає межу. Сучасний науковий підхід популярної Франкової казки «Лис Микита» вже з перших слів засвідчує строге дотримання законів золотого і срібного перетинів, досконале володіння автором знаннями про основи світобудови в контексті сучасних світоглядних концепцій про співвідношення простору та часу і відповідних координат самої людини-дослідника в її суб'єктивному внутрішньому часопросторі.

Частина II

«Іракі чо й рачіш реп,
Йирям узори рачін веп,
Ягтучь цімішь ліб й анат».

Перші чари очі карі, певні чари розум ярий, та найбільші міць чуття...

А в кузні
дика баба стогне та стогне,
огонь у палениці вже весь білий,
а в глибині його щось жевріє, ясніє, як золото,

і пускає подовгасті, розгалужені іскри, так звані зиндри.
Се «вариться» будуца сокира. На дні моїх споминів,
десь там у найглибшій глибині
горить
огонь.

«У кузні». Іван, син коваля Якова Франка з Нагуєвич[10]

Колесо коваля повернулося до своєї початкової точки, тепер вона не тільки дзвін, але й світло, відбите у дзеркалі навспак, справжній лазерний промінь когерентних зиндр з філій (чуття) і логій (ярого розуму). Так українська ФІЛО+ЛОГІЯ (словесність) з глибини Франкової Думки Сокирою Батька Якова затесує сучасний простір і час, точніше від найточніших математичних наук.

На білому аркуші поставлено точку відліку-відштовху, з неї відходять два промені, що позначають: перший – простір і другий – час. Так утворився прямий кут життя у просторі й часі, а простір між променями позначає роботу серця, оскільки робота – це добуток сили й відстані, що дорівнює площі зображення на очному дні, площі, утвореної часом і простором фіксацій ока або зображень на очному дні захоплених зіницею. Самі собою геометричні фігури – точка, промінь і кут (необмежені) – це вироджені (дегенеративні) фігури. А от конус, описаний (обмежений) цими фігурами на перетині площиною, як вчить наука геометрія, утворює невироджені (недегенеративні): еліпс, коло, параболу й гіперболу.

Іван Франко як філософ-професіонал поширив ці закони на світловий конус, строго дотримуючись християнських законів кулястого ока всіх живих істот, оскільки «око – це світильник для тіла» (Євангеліє від Матея, 6, 22–23). Лис Івана Франка сміється, стоячи НА МЕЖІ, виносить зі спіжарні тільки те, ЩО МОЖЕ ВИНЕСТИ ВЛАСНИМИ РУКАМИ; полишаючи сімейство, вчить ДІТЕЙ не виходити ЗА МЕЖІ ВЛАСНОЇ ХАТИ, має слабкість до мистецтва, навіть УБОГИХ НЕЗРЯЧИХ СПІВЦІВ-кобзарів. Як справжня точка відліку в інерціальній системі, він прикидається ДОХЛИМ, ПУСТЕЛЬНИКОМ,

МОНАХОМ і не терпить СКАНДАЛУ – «ЛИСИЦІ БРЕШУТЬ НА ЩИТИ», «МОСЬКА ЛАЕТ НА СЛОНА» (де моська – вільне і нефіксоване до чужого тіла обличчя, яке навіть за найменших розмірів має право «брехати» на велетня-слона, фіксованого на повідку в сильнішого розумом поводиря-людини). А в темноті, помилково переплутавши шийку курки з крилом індика (центр малого з периферією великого), сам стає жертвою світла в людських руках, розплачуючись кров'ю за найкоротший шлях втечі попід ноги доглядача курника через розбиту шибку вікна (прозорий безпороговий вхід-вихід у системі «неситих» реальностей: для очей, для зло+діїв, для пере+страшених господарів).

На білому полотнищі зими поставлено крапку, з якої вибухають хвилі життя: «Надійшла весна прекрасна». Філософ Іван Франко, не роздумуючи, просторово-часовий конус світла і життя перетворив в антропоцентричне начало живого людства – дівчину у вінку, і ми вже споглядаємо не просто НЕВИ+РОДЖЕНІ геометричні форми, а ЛЮДИНУ, ЯКА НА+РОДЖУЄТЬСЯ, бо мова про форми життя НА ЗЕМЛІ. Гея – богиня землі, та, що народжує. Геометрія – міри богині землі, міри тієї, що народжує. Якщо Венера виходить із шумовиння морських хвиль, то Франкова весна-дівчина виходить із хвиль, які утворюють світло (многоцвітна, ясна), тепло і звуки (гамір, розмови, пісні). Час у просторі й простір у часі зливаються в одне ціле, але ми без жодних зусиль можемо виокремлювати їх як підмет і присудок відносно цілого О+ЗНАЧЕННЯ. З цього моменту й до останнього слова Іван Франко малюватиме кола з центром у середині, який завжди відповідатиме центру у живих серцях, що працюють день і ніч. Питання завжди буде одне і те ж: чи серця живих створінь працюють на дотримання гармонії, утримання цілої і непорочної форми, за аналогією ідеальності форми кола, чи навіть на її зростання і розширення за законами ієрархії весни та життя, чи навпаки – серця програмують руйнування законів гармонії та ідеальності пропорцій у відношенні цілого новонародженого до

такого ж цілого вже існуючого?

Луги і діброви в час весни, а весна в просторі О+ЖИВання лугів і дібров. Час і простір не прив'язуються за звиклою для нас геліоцентричною схемою до циклів Сонця і Землі, а фіксуються у слові «весна» – до образу дівчини у вінку. Так по-філософськи у цих словах вміщено геть усі геометричні координати: символ жіночого начала, символ далекої недоторканої, ще ніким, невідомої омріяної зірки і самого життя в людському тілі, як вічний рух до своєї мрії, як вічна весна. Це відповідає силі точки відліку в центрі, ідеальності форми кола і руху з центру до периферії та назад за аналогією венозної і артеріальної крові в живих істотах. Слово «форма», за означенням Андрія Содомори, перекладається з латинської як краса, ємність й ідея, а все разом, вкладене в поняття «наче дівчина у вінку», стає зрозумілішим для людей різного простору й часу, аніж абстрактне слово «весна». Наприклад, немає значення на екваторі чи на північному полюсі, для старого діда чи для маленької дівчинки.

Сучасному гіперболізованому, гіперметафоричному, гіперметропічному (далекозорому) світові, в якому дотик губ або рук як зЦІЛення і поЦІЛунок менше важать, ніж «ЛІКЕ» у соціальних мережах, «руки просто не доходять» до поцілунків та обіймів найближчих ближніх – рідних по крові або по духу. У такий спосіб проявляється деструктивна близорукість, коли відсутня в реальності точка впізнаваності, коли батьки ігнорують рідних дітей, а діти – шукають тепла поза рідним домом. Пальці, танцюючи по клавіатурі ПК запросто обіймають сусідні країни, зближують континенти і сягають зірок, залишаючи на узбіччі любов до ближнього і до Бога:

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас –
Де ж мені вас діти?..
В Україну ідіть, діти!
В нашу Україну,
Попідтинню, сиротами,
А я тут загину.

Там найдете щире серце
І слово ласкаве,
Там найдете щирю правду,
А ще, може, й славу... [8].

Ніби випереджаючи час, ще колись закликав український поет-білінгвал, художник, академік Тарас Шевченко, що професійно працював у системі оберненої перспективи, якою є ритини (гравюри) й автопортрети.

«Інформація – кров сучасного світу», і навпаки, кров, за логікою Івана Франка – це інформація про життя (префікс ін- позначає внутрішній світ будь-якої форми, формації). Отже, Лис, що перегризає горлянку зайця чи курки, висмоктуючи їхню кров, стає володарем внутрішнього світу – попросту росте і старіє у часі свого життя за рахунок життя іншого створіння. А сучасні діти без доступу до внутрішньої інформації в далекозорому світі, де вказується тільки ціль, але ігнорується твердість позиції точки відштовху-відліку, якою є завжди жіноче начало, брама господи як ємності – самі стають жертвами доповненої і віртуальної реальності, загрузаючи, немов у трясовині, в іграх: «Покемони», «Синій кит», «МОМО» і т. п.

«Ну, – тут дітям я говорю, –
Воля, діти! Можна з двору
Нам по стернях погулять!»
Радість, втіха, спів між нами!
Всі ми рушили до брами, –
Та не всім прийшлося вертати [4, с. 21].

Іван Франко чітко вималював геометрію філософії як науки про співмірність внутрішнього і зовнішнього світів, пропорції між позитивним і негативним у межах замкнутого простору, що сьогодні розуміють як баланс позитивно і негативно заряджених частинок, як гальванічний елемент, різниця потенціалів в електричному колі, де електричний струм рухається від мінуса до плюса:

А ви, діти, не пустуйте,
Поза домом не герцюйте,
Мамі збитків не творіть!
Глянь-но, стрику, що за звірик
Той наш Міцько! Хто повірить,
Що йому ще тільки рік! [4, с. 53].

Той, хто тільки гарно співає про медицину, сферою володінь якої є обернена перспектива, вибір ДІА-ГНОЗу, але не дотримується законів філософії про обернену перспективу, як і Півень на рівній дорозі при всьому народі стає жертвою співмірності, яка не тільки з-під моста, але й з-під землі дістане такого лукавого зрадника. Співмірність криється у рукотворних мостах: ними є руки матері, які завжди тільки підтримують дітей; слова вчителів, які наставляють нас на шлях істини, а отже, і межі, стіни, і за Франковою логікою, що спочатку було Слово – корені слів, які з'єднують земну твердь з небесною невагомістю, як ті легендарні стовпи на землі, що підпирають небо. Та перш за все – серце і кров, що об'єднують органи і системи, пряму й обернену перспективу кожного організму в єдине ціле – творячи того Франкового «цілого чоловіка». У цьому якраз полягає і пропагований радянською владою РАДИКАЛІзм Франка, де РАДИКАЛ це перш за все означає КОРІНЬ у перекладі з латинської й математичний корінь у тому числі. Тільки збагнувши це, можемо константувати перемогу над сатанинською псевдофілософією «дурня квадратового» Цапа Базя-Базилевса-Царя, що весь цей постреволуційний-постпереворотний час підносив як істинний «секретар гоноровий» перед наші очі тільки «криваві листи» у торбинах (кубах-кубічних рівняннях, якими у фізиці описують енергетичні затрати) зі шкіри любителя солоденького... на язиці – Ведмедя Бурмила.

Фіксація до твердого слова, а не до голодного ока чи шлунка тримає справедливість у царстві звірів і людей. Іван Франко продемонстрував цю

справедливість у всіх її проявах: слово-порядок, слово-пісня, слово-закон, слово-проповідь, слово-театр, слово-оправдання і слово-осуд. Як результат – слово і філософія-печатка як міст-укріплення між двома сторонами ДО+ГОВОРУ, ДО+МОВЛЕНОСТІ, У+ГОДИ у Царстві Справедливості. «Власне, у сфері духовно-практичного знання в наочно-образній формі зафіксовано суто людський, персоніфікований образ світу, наповнений вірою, сумнівами, прозріннями, емоціями й інтуїцією, здогадками, ідеями та ідеалами, прагненнями й оцінками» [3, с. 512].

У такий спосіб Іван Франко вивів статистичну формулу, яку через багато років, наприкінці 40-х, у Львівському університеті математично описав відомий академік Борис Володимирович Гнеденко. Це формула оберненої перспективи пасивного стану, або математична статистика зношуваності й старіння в часі. Вона є добре відомою серед математиків у галузі теорії ймовірності та математичної статистики. Саме ця формула започаткувала математичне програмування ЕОМ (Електронно-обчислювальними машинами) в Європі, яку згодом назвали МЕСМ (Мала електронна рахункова машина, попередниця першої ЕОМ «Київ»). Сьогодні під барельєфом знаменитого автора формула кожного дня зустрічає всіх, хто завітає на кафедру математики Львівського університету. Мінус одиниця у формулі означає, що час не вічний і все, що рухається вперед у часі, рухається також і від себе у просторі, оскільки латинське слово “altus” позначає як висоту, так і глибину, про що і йдеться в «Лисі Микиті». Отже, і нині добротність колеса кожний український господар визначає на слух:

...пустить його легко до землі
і прислухається до його стуку.
– Колесо, як дзвін, –
повторяє один за одним.
Найвища похвала
ковалеві [10].

Так закони світла, закладені зачинателями Всеукраїнського товариства

«Просвіта», не втратили своєї сили і через 150 років у дні нашої будучини: робота світла не залежить від траєкторії, а від вибраної твердої позиції та координат нашої спільної мети в українському просторі й часі наших неустанних живих сердець, які працюють навіть тоді, коли вічно неситий розум ЕОМ спить.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Гарасим Я. І.* Нариси до історії української фольклористики : навч. посібник / МОН України; Львівський національний університет імені Івана Франка. Київ: Знання, 2009.
2. *Захара І. С.* Українська філософія: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014.
3. *Мельник В. П.* Філософія. Наука. Техніка. Методолого-світоглядний аналіз: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010.
4. *Франко І.* Лис Микита. Львів : Червона Калина, 1995.
5. *Франко І.* Лис Микита. URL: http://ukrbooks.com/ua/Lys_Mykyta/
6. https://franko-ivan.blogspot.com/2011/12/blog-post_5620.html
7. <http://litopys.org.ua/slovo67/sl02.htm>
8. <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev115.htm>
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/доктор_наук
10. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3823>

REFERENCES

1. Harasym, Ya. I. (2009). *Narysy do istorii ukrainskoi folklorystyky: navch. posibnyk*. Kyiv: Znannia, 8.
2. Zakhara, I. S. (2014). *Ukrainska filosofii: navch. posibnyk*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 4–5.

3. Melnyk, V. P. (2010). *Filosofia. Nauka. Tekhnika: Metodoloho-svitohliadnyi analiz: monohrafiia*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 512.
4. Franko, I. (1995). *Lys Mykyta*. Lviv: Chervona Kalyna, 3, 21, 53, 103, 154.
5. Franko, I. *Lys Mykyta*. Retrieved from http://ukrbooks.com/ua/Lys_Mykyta/
6. https://franko-ivan.blogspot.com/2011/12/blog-post_5620.html
7. <http://litopys.org.ua/slovo67/sl02.htm>
8. <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev115.htm>
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/доктор_наук
10. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3823>

Стаття надійшла до редколегії 22.01.2020

Прийнята до друку 20.02.2020

KORDOCENTRISM IN “FOX MYKYTA” POEM BY IVAN FRANKO

Ulyana SVEREDYUK

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Ukrainian Folklore Studies named after Filaret Kolessa,
1, University Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: n3m0_f15h@ukr.net*

The article is devoted to the Ukrainian philosophy of cordocentrism, embodied by the Doctor of Philosophy Ivan Franko in the image of Fox Mykyta, and philosophy of the insatiable eye as the empty stomach in the image of the Wolf the Insatiable. Twelve songs reflect the laws of light in the spherical eye, in analogy with Alice’s Adventures In Wonderland by professor mathematician Lewis Carroll, or the laws of classics, which today are continued by our contemporaries – Professor Andriy Sodomora and Academician Andriy Bokotey. This approach is reflected in NOOSPHERE project.

According to the scientific methodology of the project author, Lviv folklorist Professor Yaroslav Harasym, characterization of methodological researches of Ukrainian folklorists of the 19th-20th centuries led by professional philosopher Ivan Franko, takes into account historiographical experience of his predecessors and involvement of other works devoted to history of the Ukrainian folklore. This article explores parallels between the forces in fairy tale and science. Emphasis is placed on visualizing boundary states as the boundary between the good and the evil from the standpoint of cordocentrism and the hungry eye.

Unlike sciences, whose task is to predict the future of distorted spaces, which is the illusion of vision, AR – augmented reality or VR – virtual reality, folklore provides a complete human life in such spaces and connection between the past and future, because it “passes” and is filtered through the sensory systems (vision, hearing, smell and touch) of each human community in real time of being both human and community (environment)/

This three-dimensional approach testifies to the renewal of understanding of the essence of the contemplation philosophy lost by previous generations, the main task of which was eternal search for a “golden middle” – harmony between man, his world and his environment.

The versatility of eye measures is that, according to Franko’s interpretation, the laws of image formation in the eye are the same for animals and for baptized people. It is for this reason that the story of the tale is not so much related to the spread of Christianity in Europe as to the departure from the pagan belief in stereotypes on the principle of “I talk and sing about what I see” or “when the beasts still spoke” and approach to faith in Man, The Son of God is centered in the heart of every human being, regardless of age and status.

Keywords: contemplation philosophy, cordocentrism, insatiable eye, glass, distorted space, light, kalokagatia, perfect, noosphere, Andriy Sodomora, Andriy Bokotey, Fox Mykyta, Wolf the Insatiable, living word, circle, wheel, vector, root, trajectory, path, eye dimensions, folklore, Yaroslav Harasym.